

Seria C. 222161

No. 38

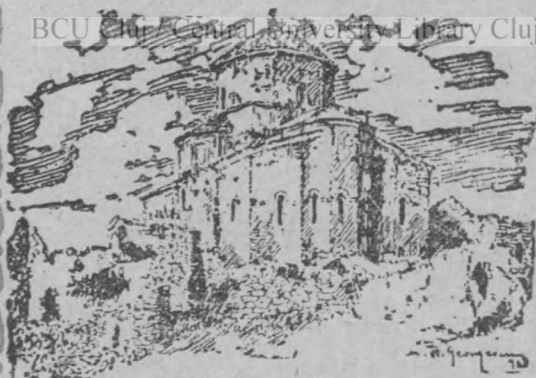
CUNOȘTINȚE FOLOSITOARE

Seria C.

DIN LUMEA LARGĂ

SUB DIRECTIVA REDACȚIONALĂ A D-LUI PROF. UNIVERSITAR
I. SIMIONESCU

BCU Cluj - Central University Library Cluj

ANASTASIA ȘAGUNA

DE

Dr. IOAN LUPAȘ

Seria C. CARTEA ROMĂNEASCĂ No. 38

„CUNOȘTINȚE FOLOSITOARE“

Fiecare Broșură de 32 pag. cu figuri, costă numai 5 lei.

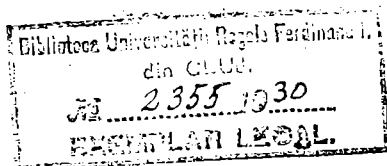
Seria A. „Știința pentru toți“.

- No. 1. Cum era omul primitiv de *I. Simionescu*.
2. Viața omului primitiv de *I. Simionescu*.
3. Gazurile naturale de *I. Simionescu*.
4. Albinile de *T. A. Bădărău*.
5. Diabetul, îngrășarea, gălbănirea de *Dr. Căhănescu*.
6. Raze vizibile și invizibile de *C. V. Gheorghiu*.
7. Viața microbilor de *Dr. I. Gheorghiu*.
8. Furnicile de *T. A. Bădărău*.
9. Viața plantelor de *I. Simionescu*.
10—11. Pasteur de *C. Moțaș*.
12. Soarele și luna de *I. Simionescu*.
13. Telefonია fără fir de *Tr. Lalescu*.
14. Porumbeii Mesageri de *V. Sadoveanu*.
15. Planeta Marte de *Ion Pașa*.
16. Dela Omer la Einstein de *General Sc. Panaitescu*.
17. Cum vedem de *Dr. I. Glăvan*.
18. Razele X. de *Al. Cișman*.
19. Omul dela Cucuteni de *I. Simionescu*.
20. Protozoarele de *I. Lepși*.
21. Fulgerul și trăsnetul de *C. G. Brădețeanu*.
22. Nebuloasele gazoase de *M. E. Herovanu*.
23. Bacteriile Folositoare de *I. Popu-Câmpeanu*.
24. Scrisori cerești (Meteorite) de *I. Simionescu*.
25. Din istoricul electricității de *Stel. C. Ionescu Cluj*.
26. Mercur și Venus de *C. Negoită*.
27. Reumatism și arteroscleroza de *Dr. M. Căhănescu*.
28. Oameni de inițiativă de *Apostol D. Culea*.
29. Henri Ford de *Ing. N. Ganea*.
30. Musca de *I. Mureșanu*.
31. Ciupercile de *I. Popu-Câmpeanu*.
32. Cifrele de *G. M. Lăzărescu*.
33. Animale de demult de *I. Simionescu*.
34. Lămurirea potopului de *I. Simionescu*.
35. Din viața oamenilor întreprinzători de *Apostol D. Culea*.
36. Societatea națunilor de *Artur Gorovei*.
37. Ficatul și boalele lor de *Dr. M. Căhănescu*.
38. Electrochimia și Electroliza de *N. N. Botez*.
39. Noțiuni de electricitate de *Ing. Casetti*.
40. M. Berthelot de *M. Zapan*.
41. Isoare actuale de energie de *E. Severin*.

Seria B. „Sfaturi pentru Gospodari“.

- No. 1. Ingrijirea păsărilor de *Prof. C. Moțaș*.
2. Despre tovărășii de *Preot C. Dron*.
3. Despre scarlatină de *Dr. I. Gheorghiu*.
4. Livada din sâmburi de *G. Gheorghiu*.
5. In jurul casei de *M. Lupescu*.
6. Casa de *I. Simionescu*.
7. Morcovul și alte legume de *P. Roziade*.

GUNOȘȚINȚE FOLOSITOARE
DIN LUMEA LARGĂ

ANASTASIA ȘAGUNA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

I.

De câte ori auzim sau cetim despre viața și faptele vre-unui bărbat vrednic, totdeauna cercetăm, care este izvorul vredniciei lui. Și în rândul întâi ne întrebăm, din ce părinți, din ce familie a răsunat? Care este moștenirea sufletească, ce a adus cu sine în lume? Ce fel de creștere și îngrijire i s'a dat, mai ales din partea mamei sale?

E un adevăr vechiu și cunoscut în deobște, că toți oamenii mari au avut în copilăria lor parte de cele mai vrednice, mai bune și mai credincioase mame, cari prin îngrijirea deosebită, ce le-au dat, au deschis cariera spre glorie, au așezat întâia ramură în „cununa cea nevestezită a măririi“ fiilor lor.

Mamele iubitoare și înțelepte își dau toată simțința ca în sufletul copiilor, mlădios ca o ceară moale, să sădească din cea mai fragedă vârstă toate aplicările cele bune și de folos: cuviința și buna rândulală, credința, dreptatea, spiritul de sa-

crificiu și dragostea ca tot atâtea semințe ale virtuților creștine patriotice.

Este știut, că omul va urma în vârsta bărbăției și la bătrânețe calea, pe care apucă din tinerețe.

De aceea mamele vrednice pe lângă dragostea, ocrotirea și paza cea neadormită, cu care veghiază ziua și noaptea la căpătâiul copiilor, pe lângă hrana trupească și îmbrăcămintea trebuitoare, se îngrijesc să le dea și hrana sufletească a credinței și a luminii, fără de care nici un om nu poate ajunge mare în viața și în faptele sale.

Poporul nostru știind bine, cât de scumpă și de hotărâtoare este grija mamei pentru viața orîșicui, când vrea să laude pe un om vrednic, se mulțamește a-i zice în graul pilduitor al Scripturii: „Fericit este pântecul, care te-a purtat, și binecuvîntat sînul ce ai supt“. Vrea să spună Românul prin pilduirea aceasta, că sîmînța cea bună a tuturor pornirilor și învățăturilor folositoare se revarsă asupra oamenilor vrednici mai cu seamă din îngrijirea aleasă a unor mame înțelepte.

Învățăturile, pe care le sădește mama în sufletul copilului, sunt cu mult mai trainice decît cele câștigate prin școli. Pe când din acestea multe se șterg și se scutură deodată cu praful școalei, celelalte rămân adînc întipărite în mintea noastră, și fiind împreunate cu amintirile dulci și curate dela vatra părintească, niciodată nu dispar cu totul din sufletele noastre.

Despre mama unui om mare vrem să vorbim în cîrticica aceasta, despre Anastasia Șaguna, care a dat poporului român pe unul din cei mai luminați povățuitori, iar bisericei sale strămoșești pe cel mai mare mitropolit al ei: pe Andrei Șaguna, dătătorul de legi și datini constituționale, care dăinuesc

sî în timpul de față, cărmuind viața bisericească a României întregite.

II.

Mulți Români din Macedonia și-au părăsit în veacurile trecute vetrele părintești din cauza prigonirilor cărmuirii turcești, care le amăra traiul și nu le îngăduia nici să se roage lui Dumnezeu în deplină libertate. Fiind oameni harnici și pricepuți acești Români dreptcredincioși, după ce au luat toiagul pribegiei în mână, se așezară cu familiile lor prin orașele mai mari din Ungaria și Austria, începură a purta negoț întins și ajunseră astfel la bunăstare materială.

Dar, ori unde ar fi fost ei așezați și oricât de bine le-ar fi mers, nu-și uitau niciodată de frații lor, pe cari i-au lăsat acasă în suferință, sub ploaia de asupri a păgânilor. Din prisosul agoniseli lor trimeteau și acestor oameni necăjiți ajutoare.

Pe de altă parte cei plecați de acasă trăiau pretutindeni în bună înțelegere și dragoste frățească unii cu alții. După ce apucau mai multe familii într'un oraș la oarecare stăricică materială, cel dintâi lucru al lor era, că strângeau bani și își făceau o biserică, în care să se poată ruga lui Dumnezeu așa cum au pomenit ei din moși-strămoși.

Astfel se așezară și în orașul Mișcolț (în nordul Ungariei, comitatul Borsod) pe la anul 1606 câteva familii de Români macedoneni care cu timpul se sporiră binisor, așa încât pe la anul 1728 erau vreo 300 de negustori români cu familiile lor. După ce biserica, făcută de Români macedoneni la începutul așezării lor în Mișcolț, s'a învechit și s'a stricat, ei se gândiră să-și facă alta nouă, mai frumoasă și mai încăpătoare, căci acum le dădea mâna mai bine. Înaintară deci o adresă către împăratul Iosif al II-lea, care iubea pe Români și voia să le

facă și lor dreptate. Acest împărat, care a dat voie să-și zidească și Români dreptcredincioși biserici frumoase de piatră, cum au zidit pe vremea lui în Săliște (Biserica cea mare) în Făgăraș, în Oradea mare și în alte părți, a încuviințat și cererea Românilor din Mișcolț. Astfel ei se apucară și zidiră, în timp de vreo 20 de ani una din cele mai frumoase biserici ortodoxe române câte se află în Tara Ungurească. Multă osteneală, mari greutateși și cheltueli se cer la zidirea unei astfel de biserici și în ziua de azi! Dar în vremea veche se cereau și mai multe...

Dupăce-și văzură bunii credincioși isprăvit odorul lor de biserică, în semn de amintire pentru viitorime puseră de săpară pe un părete al ei, în slove grecești, rândurile următoare: „Această biserică a Sfintei Treime s'a întemeiat pe timpul puternicului împărat Iosif al II-lea, regele Ungariei, și s'a isprăvit în anul 1806 pe timpul puternicului împărat Francisc al II-lea, regele Ungariei, cu cheltuiala fraților Români din Macedonia“¹⁾.

Intre acești frați români, cari nu au pregetat a-și deschide punga și a jertfi din avutul lor pentru a înălța un frumos altar de închinare Domnului, se găsește și unul cu numele Anastasiu Mihail Muciu.

Acesta e tatăl Anastasiei și deci bunicul mitropolitului Șaguna!

III.

Anastasia s'a născut la anul 1785. Părinții ei s'au îngrijit să-i dea o creștere aleasă, în frica lui Dumnezeu, în cinstea și tăria credinței strămoșești. Fata aceasta frumoasă și cuminte creșcu repede, spre bucuria părinților săi, cari aproape pe ne-

1) Vezi cartea d-lui Pericle Papahagi: „*Scriitori aromâni în secolul al XVIII-lea*“ București 1909, pag. 46,

simțite se pomenă deodată cu față mare la casă. Și câtă grijă, câtă sbuciumare, câte nopți nedormite pe bieții părinți când văd, că fetei lor i se apropie timpul de măritat!... Numai bunul Dumnezeu știe, ce-i atunci în inima lor. Li apucă un fel de părere dă rău că fetița s'a ridicat așa repede, ar vrea s'o știe iarăș mică, s'o mai poată avea multă vreme pe lângă dâșii, în casa și la masa lor, căci în casă străină nu pot ști, ce soartă o așteaptă.

De asemenea gânduri și indoeli se nelinișteau în inimile lor și părinții Anastasiei, când ea trecuse de 16 ani și intrase în al 17-lea. Pe la casa lor începură a se ivi pețitorii mai prea de timpuriu. Pe deoparte bunii părinți n'ar fi fost bucuroși, să-și înstrăineze odorul de fată, dar de altă parte se gândeau, că norocul e pleșuv și dacă nu-l prinzi, când ți se dă prilej, l-ai scăpat pentru totdeauna. Mai știau apoi că așa e rânduiala fetelor, să se mărite, când le vine vremea, căci așa a lăsat Dumnezeu, ca bărbatul „să fie cap muerii” și să viețuiască împreună „păzind hotarele legii”. Înainte de a li se închide ochii pe veci din cauza bătrănelilor sau a vreunei boale neașteptate, voiau să-și vadă și ei fata asezată într'un fel, ca să nu rămână singurică în cărările acestei vieți grele și vijelioase. Căci „omul singur e ca trestia, care bătută de vânturi din toate părțile, nu scoate decât sunete plângătoare”.

Tatăl Anastasiei, Mihail avea un prieten, Evreta Șaguna, un om cum se cade și neguțător fruntaș, pe care credința sa dreaptă și tare îl îndemnase să dăruiască și el sume frumoase pentru zidirea bisericii din Mișcolț. Acest Evreta avea un fecior cu numele Naum, care deși tânăr, era văduv, căci soția lui cea dintâi Ecaterina Magiario din Perlepe a murit, după ce îl dăruise un copil: Gheorghe,

tatăl lui Constantin Șaguna decedat în Franța ca general în retragere în timpul războiului mondial.

Nădăjduind părinții Anastasiei, că Naum va fi om de treabă, cu frica lui Dumnezeu, cu purtări cuviincioase și cu prindere bună la trebile sale negustorești, s'au lăsat înduplecați să-și mărite fata după el. Anastasia ca o fată cuminte și ascultătoare, ce era, n'a stat nici decum la îndoială, să urmeze sfatul părinților săi. Se va fi simțit poate și ea atrasă încâtva de frumusețea bărbătească a lui Naum. Astfel într'un vechiu „protocol al cumnaților“ din Mișcolț găsim o însemnare, în care se spune că la 1 Maiu 1802 *Naum, fiul lui Evreta Șaguna*, după a treia vestire în biserică a luat în a doua căsătorie de mulere legitimă pe *Anastasia fiica lui Mihail Muciu* și s'au cununat prin mine preotul Constantin. Naș a fost Atanasiu, fiul lui Adam Gherga“.

IV.

Nu trecuse tocmai un an, când Anastasia — deși încă atât de tânără, abia împlinise 18 ani, — era mamă fericită. Dumnezeu o dăruise cu un fecioraș, căruia în botez i s'a dat numele Evreta¹⁾, ca să-i facă bunicului o bucurie.

După alți trei ani, la 1806, în anul când s'a isprăvit frumoasa biserică din Mișcolț, familia lui Naum se mai spori și cu o fetiță, căreia îi puseră numele Ecaterina (născută în 27 August 1806 și botezată în 2 Septemvrie acelaș an).

Iar sfârșitul anului 1808, pe lângă bucuria, pe care o aduce la casa oricărui bun creștin, sfânta sârbătoare a „Nașterii Domnului“, lor le-a mai adus și alt dar, nespus de mare. Cu cinci zile înainte de Crăciunul românesc Anastasia cea credincioasă și statornică în legea părinților săi, născu un băiat zdravăn și frumos, căruia în botez i s'a dat

¹⁾ Născut în 11 Februarie 1803.

numele Anastasiu, după al mamei sale și după al bunicului.

În „protocolul botezaților“ din Mișcolț s'a păstrat despre nașterea acestui minunat copil următoarea însemnare: „*Anastasiu, fiul lui Naum Evreta Șaguna și al soției sale Anastasia, s'a născut în 20 Decemvrie 1808 și s'a botezat și miruit în 28 Decemvrie 1808 prin mine preotul Constantin. Nașul lui a fost Atanasiu, fiul lui Adam Gherga*“.

Anastasiu, care era acum al treilea copil la casa lui Naum, a vrut bunul Dumnezeu să fie cu timpul bucuria cea mai aleasă a mamei sale Anastasia și unul dintre binefăcătorii cei mai de seamă ai poporului român și ai bisericii ortodoxe.

Lângă leagănul lui au străjuit ursitoare și bune și rele. Acestea din urmă și-au întins mai întâiu pânjinișul de ițe și mreje lacome asupra lui. Și era cât pe aci să ni-l răpească.

Se vede, că dela o vreme norocul nu l-a mai ajutat pe Naum Șaguna în întreprinderile sale neguțătorești, cun ajutase pe alți Români așezați în părțile acestea. Și felul lui de vieată cam neregulată va fi fost vina scăpătării lui. Bunăstarea familiei lui era cam sdruncinată, când numărul membrilor ei se spori cu al treilea copil — o greutate pentru omul scăpătat, un dar și o binecuvântare cerească pentru o femeie credincioasă ca Anastasia! Și mai mult însă pentru o biserică desprețuită și nedreptățită ca a noastră, cărela în acest copil i s'a născut un mântuitor.

Anastasia priveghia ziua și noaptea, necruțând nici o osteneală, ca să-și poată crește bine frumoasele odrasle. Avea să lupte cu multe greutateți. Norocul ei însă, că bunul său părinte Mihail, bunicul copiilașilor, îi mai dădea câte un ajutor, căci dela bărbatul său Naum puțin sprijin mai putea aștepta, dupăce acesta sărăcise și scăpătase cu totul.

Sărăcia și necazurile nu prea sunt totdeauna sfătuitoari bune, adeseori răpun pe cei slabi de înger ori îi îndeamnă la fapte neiertate și urite. Așa s'a întâmplat și cu Naum, că pierzându-și tăria sufletească de a mai lupta cu necazurile și speranța de a le putea învinge, făcu un pas foarte greșit.

Când era copilul Anastasiu de 5 ani, Naum cu gândul de a-și ușura soarta sa și a copiilor, se lăsă la tocmeală cu arhiepiscopul romano-catolic din Agria (Eger) Ștefan Fischer, care-l îndemnă să-și părăsească, pentru anumite foloase materiale, credința strămoșească și să treacă la biserica romano-catolică. Naum așa și făcu. Dar o greșală și un păcat ca acesta era să aibă urmări triste pentru familia întreagă, căci el s'a învoit, ca toți trei copilașii lui să fie socotiți ca romano-catolici și să fie crescuți, cu cheltuiala arhiepiscopului din Agria, în această credință străină.

Aici se începe lupta frumoașă, și înălțătoare a Anastasiei, care-și apără copiii, ca o leoaică puii cu toată îndrăzneala și vitejia, priveghind ca sufletele lor să nu se despartă nicidecum de credința strămoșească, fiind adânc pătrunsă, de adevărul, că credința cea mai sfântă și mai curată este aceea, în care s'au închinat și au răposat părinții și strămoșii noștri.

V.

Deci Anastasia se împotrivi soțului său Naum cu toată hotărîrea și-l muștră pentru târguiala, ce a cercat să facă cu sufletele copiilor săi. Rugă apoi pe tatăl său Mihail, să-i stea în ajutor, ca să poată împiedeca înstrăinarea copiilor săi de credința strămoșească. Bunicul, om de ispravă și cu inima miloasă, luă copiii la sine, ca să le dea însuș o creștere bună și îngrijită, cum părintele lor Naum,

din pricina sărăciei și a slăbiciunii sufletesti, nu mai era în stare a le-o da.

Arhiepiscopul romano-catolic însă nu se mulțumește cu această schimbare a lucrurilor, ci face arătare la „locurile mai înalte”. Scrie palatinului (vornicului) Țării Ungurești despre înțelesul, ce l-a avut cu Naum Șaguna pentru creșterea celor trei copii în legea catolică. Fiindcă împotrivirea mamei și a bunicului e în stare să zădărnicească acum planul lui de cucerire a acestor suflete tinere, roagă pe palatin, să binevoiască a da porunca dregătorilor din Mișcolț, ca cei doi copii mai mărișori ai Anastasiei: Evreta și Ecaterina să fie luați cu sila dela bunicul lor, ca să-i crească arhiepiscopul catolic cu cheltuiala sa, iar pe cel mai mic, pe Anastasiu, să-l lase deocamdată în grija mamei sale și a bunicului, până la vârsta de școală, iar atunci să fie luat și el și crescut în religia catolică.

Palatinul și sfatul țării au împlinit rugămintea arhiepiscopului catolic, dând porunca cerută. Împotriva acestei porunci nedrepte și nelegiuite bunicul copiilor s'a dus cu jalbă până la împăratul din Viena. Așa îndepărtate valuri aruncase această chestiune, ca o prevestire, că unul din cei trei copilași va avea în viața sa mult de lucru cu împăratul.

În jalba sa spune Mihail, că lui că unul bunic i se rupe inima de durere pentru cele ce vede că se întâmplă cu flica și cu nepoții săi. Mai departe arată, că ginerele Șaguna prin felul său de trai neregulat a cheltuit toată zestrea Anastasiei, chiar și darurile ei de mireasă și ajutoarele ce i le-a mai dat din timp în timp, a început să se poarte aspru și furios cu Anastasia așa încât aceasta a trebuit să se adăpostească, dimpreună cu copiii, la casa părinților săi. Deși îngrijirea copiilor l-a costat multe mii, el, adecă bunicul Mihail, n'a cruțat nici

o cheltuială, ca să-i poată crește potrivit cu starea lor, precum i-a și crescut și hrănit până acum. Iar ginerele, după ce a rămas lipsit de mijloacele de traiu, ca să-și verse tot necazul asupra socrului și a soției sale, a mijlocit la arhiepiscopul catolic, ca să îl se ia copiii și să fie crescuți în legea catolică. Dar în nici o lege nu stă scris, că copiii născuți înainte de trecerea tatălui la catolicism ar fi datori să urmeze credința tatălui rătăcit. Este chiar împotriva legii firești a-i sili pe copii, să-și părăsească credința numai fiindcă tatălui lor rătăcit îi place cutare ori cutare religie. Chiar dacă s'ar face vreo asemenea lege siluitoare, precum nu este încă, aceea ar privi numai pe copiii ce se vor naște după trecerea tatălui, iar la cei născuți înainte de trecere nu s'ar putea aplica. Căci din mila lui Dumnezeu și a glorioșilor înaintași ai împăratului au trecut acele timpuri grele, când libertatea credinței și a cugetării era împiedecată, învinsă și sufghiunită. Imprăștiindu-se norii aceia întunecoși se dă voie liberă oricui a se închina lui Dumnezeu și a crede, cum îi poruncește inima, mai ales acum după ce pățaniile timpurilor trecute au dovedit, că în lucruri de credință libertatea, cu cât i se pun mai multe piedici, cu atâta crește mai tare, și în multe țări din Europa siluirea, ce s'a făcut cugetelor, a adus cu sine urmări triste. Bunicul Mihail spune mai departe împăratului, că îngrijirea arhiepiscopului catolic pentru acești trei copilași este de prisos, având cine să îngrijească de creșterea lor. Iar Anastasia, dacă i s'ar lua coplii cu putere, ar muri numai decât de o moarte groaznică, pe care este o datorință creștinească a o împiedica.

După zugrăvirea durerii sale și a Anastasiei, bunicul își încheie jalba cu următoarele cuvinte duioase: „Toate acestea numai părinții și le pot închipui și le pot simți în adevăr, dar Maiestatea

Voasttră preaslăvită este ca un părinte și adevărat un părinte al tuturor popoarelor rânduite de Dumnezeu sub strălucita cărmuire a Maiestății Voastre cel mai bun părinte al lor. De aceea mă mângăie nădejdea cea mai hotărîtă, că Maiestatea Voastră veți asculta părintește plîngerile cele drepte ale unui părinte și nu veți îngădui, ca acum la bătrînețe, dimpreună cu soția și cu fiica mea, să ne prăpădim de durerea, ce ne va pricinui răpirea copiilor. Intemeiat pe nădejdea aceasta, mă încihn ocrotirii preaslăvitei Maiestății Voastre mult milostive, pe mine și pe nepoții mei, și plecându-mi genunchii și înălțându-mi mâinile, iară și iară rog pe Maiestatea Voastră preaslăvită, să se îndure a porunci comitatului Borșod, ca pe copilașii amintiți să-i lase sub îngrijirea mea părintească, până vor ajunge mai în vârstă, când dacă le va plăcea, să poată trece la religia catolică fără nici o împotrivire din partea mea, căci eu nu le volu pune piedecă. În sfârșit atât pe mine, cât și întreagă familia mea, dar mai ales pe desnădăjduita mamă a copiilor desamintiți o încredințez ocrotirii Maiestății Voastre preaslăvite și mult milostive și așteptând din partea Maiestății Voastre preaslăvite o hotărîre mângăitoare cu supunere adîncă rămân până la moarte al Maiestății Voastre preaslăvite cel mai umilit și totdeauna credincios supus: Mihail Muciu, neguțător grecesc (ortodox) din Mișcolț. (Viena, în 27 Februarie 1815)".

Iată, cât de frumos și cu câtă înțelepciune știa să vorbească neguțătorul Mihail din Mișcolț către împăratul, apărând sufletele nepoților și legea strămoșilor.

Așa luminează Dumnezeu mintea și întărește inima tuturor celor ce îndrăznesc să-și apere credința, în care s'au născut și care trebuie să fie mai scumpă decât vieța!

VI.

Deși atât de frumoase și mișcătoare, cuvintele bunicului nu s'au învrednicit de răspunsul mângăitor așteptat dela prea înaltele locuri. Ci peste câteva zile (3 Martie 1815), s'a dat poruncă în scris, că el să fie silit a-și da nepoții, să fie crescuți în legea catolică. Porunca a mers la dregătoriile comitatului Borșod, dar acestea n'au putut s'o ducă la îndeplinire, căci atât Anastasia, cât și Miliail s'au împotrivit pe toate căile.

De aceea arhiepiscopul Fischer trimite în aceeași lună palatinului o scrisoare, în care se plânge, că pe copiii convertitului Naum Șaguna i-au ascuns mama și bunicul lor dinaintea preotului catolic din Mișcolț, căruia îi încredinșaseră înaltele porunci, și i-au dus pe furiș la Pesta la neguțătorul ortodox Grabovsky.

Acest Anastase Grabovsky, unchiul Anastasiei, era om cu stare bună: neguțător fruntaș cu legături întinse, având mare atragere pentru toate treburile bisericesti, școlare și culturale, din care motiv a fost distins de cătră împăratul, în semn de recunoștință, cu titlul: „nobil de Apadia“. El dădea multe ajutoare la toți cei doritori de învățătură și înaintare. De aceea era numit „patronul Românilor“ și învățătorul Ștefan Popovici îl laudă (la 1824) pentru dărnicia și zelul său binecuvântat, zicându-i:

«Unde pentru neam se cere
Lucrezi fără întârziere».

Căutând Anastasia cu copilașii săi adăpost la el, lui Grabovsky i s'a făcut milă de ea, ca de o nepoată, care era în acelaș timp mamă îngrijorată de soarta și sufletul copiilor săi. A primit-o deci cu milă și a ocrotit-o cu dragoste creștinească. Așa a venit Anastasia cu copiii în Martie 1815.

Astfel dregătoriile din Mişcolţ nu putură duce la îndeplinire porunca de a lua copiii Anastasiei cu sîla, ci se mulţumiră cu o declaraţie din partea bunicului Mihail, care spunea, că nu poate să aducă copiii din Pesta, ci dacă e vorba, ca ei să fie cu orice preţ crescuţi în religia catolică, aceasta se poate întîmpla şi în Pesta, unde sunt preoţi şi şcoale catolice. Dupăce a sosit această declaraţie la sfatul ţării (consiliul locuitor), se îndrumă (în 30 Ianuarie 1816) consiliul oraşului Pesta, să cerceteze, care e starea adevărată a lucrurilor. De aici se trimite senatorul Ioan Boráros, care împreună cu preotul şi abatele catolic Pfüngstel săvârşesc cercetare la casa lui Grabovsky. Rezultatul acestei cercetări îl comunică consiliul în 24 Iunie 1816 palatinului, spunând, că copiii se află în Pesta, unde au petrecut cu totul 5 luni de zile, că în două rînduri au mai fost în Mişcolţ, şi odată în Viena, că ei cercetează şcoala grecească şi biserică „greco-valahă“, deci cresc în religia ortodoxă, în care s'au născut şi de cate tatăl lui numai înainte cu doi ani s'a desfăcut, îmbrăţişînd-o pe cea romano-catolică. Dar mama copiilor împreună cu toate rudeniile ei se roagă, să fie lăsaţi copiii în grija lor, să înveţe religia, în care s'au născut, până când se va aduce în afacerea aceasta o hotărîre definitivă din partea împăratului.

Încă înainte de această cercetare Anastasia se adresase şi ea cu o rugare către consiliul oraşenesc din Pesta (24 Martie 1816), în care lămuria adevărata stare a lucrului spunând, că dacă ea a venit cu copii săi la Pesta, aceasta n'a făcut-o nicidecum cu gândul de a-şi bate joc de „poruncile prea înalte“, ci numai în convingerea, că creşterea copiilor ei pe ea o priveşte mai deaproape ca pe o mamă şi că aici are rudeniile de sânge, de ajutorul cărora se pot bucura copilaşii ei în așa măsură,

încât stăruința arhiepiscopului catolic se poate socoti ca fiind cu totul de prisos. De aceea cu toată sinceritatea declară, că copiii ei n'au cercetat până acuma în Pesta biserica și școala catolică, nici n'au fost crescuți după principiile religiei catolice. Dar cutează a nădăjdui, că pentru această faptă cu tot dreptul va dobândi iertare, căci ea ca o mamă, s'a simțit în mod firesc obligată a încerca toate mijloacele iertate pentru a asigura rămânerea copiilor săi în religia, în care s'au născut și astfel a-i păstra lângă sine. De aceea s'a hotărît a merge dimpreună cu copiii la Maiestatea Sa preaslăvită spre a îngenunchia înaintea Lui și a-i adresa rugămintea, ca cecece nu permite asprimea legii, să-i permită îndurarea Lui de principe. Dar fiindcă sosirea Maiestății Sale s'a amânat peste așteptare, nu este vina ei, dacă neputându-și duce la îndeplinire această dorință de mamă, nici copiii ei n'au putut fi deprinși până acum în învățăturile religiei romano-catolice. Și acum nu așteaptă nimic mai cu dor, decât ca îndată ce va afla despre sosirea Maiestății Sale la Viena, fără amânare să meargă acolo spre a încerca și cel din urmă mijloc. Dacă cea mai umilită a ei rugare nu s'ar putea împărtăși de mila regească atunci se declară învoită, ca copiii ei să cerceteze școala și biserica romano-catolică și să fie instruiți în principiile acestei religii, dar să rămână sub grija ei de mamă. Căci copiii aceștia, în afară de creșterea religioasă, mai au trebuință și de alte lucruri, așa în rândul întâi de creșterea trupească, pe care mai cu seamă iubirea de mamă le-o poate da înainte de toate, doar aceasta nu se poate aștepta în asemenea măsură dela nici un institut de creștere, oricât ar fi de bun. A smulge copiii dela sânul ei de mamă, câtă vreme lucrul acesta nu e neapărat necesar, ar fi atât de grozav, încât ea ca o mamă îngrijor-

rată de copiii săi, și care de altfel n'are în lume altă mângăiere decât pe acești copii, ar trebui să se prăpădească sub povara acestei nenorociri.

Nădăjduiește, că i se va da voie să facă și această ultimă încercare, căci ca unei mame, care în această convorbire personală cu Maiestatea Sa își află singura și cea din urmă scăpare, trebuie să-i fie iertat a căuta adăpost la cea mai înaltă căpetenie a țării. Pentru aceasta o va scuza declarația, că după această ultimă încercare se va supune neîntârziat poruncilor date în chestiunea creșterii copiilor săi. (Semnată: Pesta, în 24 Martie 1816, cea mai umilită slujnică: Anastasia Șaguna).

VII.

În timpul acestor lupte frumoase, pe cari le purta Anastasia cu atâta stăruință pentru mântuirea copiilor săi, Naum cel scăpătat atât în privința averii, cât și a religiei străbune, nu se mai interesa de familia sa. El intrase în serviciul militar, părăsindu-și soția și copiii și ne mai interesându-se de soarta lor.

Dar Anastasia, rămasă acum văduvă, se vede, că era o femeie plină de tărie și virtute eroică, pe care nici cele mai înalte porunci nu o putură îndupleca a se deslipi de copilașii săi iubiți. Prin stăruința ei minunată și cu ajutorul rudeniilor miloase și iubitoare, izbuti a se împotrivi la început unor porunci atât de neumane. Iar când nu s'a mai putut nici de cum împotrivi a fost totuș destul de iscusită și înțeleaptă, ca prin binefăcătoarea sa îngrijire de mamă să poată zădărnici toate planurile și uneltirile păcătoase ale unor neobosiți vânători de suflete.

Anastasia a și călătorit în Iunie 1816 la Viena, ca să vorbească cu împăratul în chestiunea copiilor săi. Dar încercarea ei de a se înfățișa în au-

diență privată la împăratul a rămas fără rezultat.

Rugămintea ei nu putea să obțină rezultatul dorit, fiindcă sfetnicii împăratului îi stăteau împotriva. Astfel din sfatul țării s'a trimis Maiestății Sale (în 23 Iulie 1816) în chestiunea aceasta o înștiințare, că împrejurarea în care trăiesc cei trei copii nu e potrivită pentru înrădăcinarea credinței catolice în sufletele lor tinere, și că din întregă purtarea Anastasiei se vede, că ea stăruiește cu tot dinadinsul, ca copiii ei să rămână în religia, în care s'au născut. Pe de altă parte acești sfetnici înalți temându-se, că chiar dacă li s'ar da acestor copii acum creșterea catolică, uneltirile de mai târziu ale mamel și bunicului lor ar putea să zădărnicească această creștere, roagă cu supunere pe Maiestatea Sa, ca respingând cererea Anastasiei, să binevoiască a porunci ca cei 3 copii să fie dați arhiepiscopului romano-catolic din Agria spre creștere și îngrijire părintească.

În urma acestor înștiințări și stăruințe deosebite, pornite chiar din sfatul țării, s'a dat din Viena (la 30 August 1816) o nouă poruncă, prin care Anastasia e îndrumată a-și da copiii numai decât în grija arhiepiscopului Fischer, ca să fie crescuți de acesta în credința romano-catolică.

Ce să facă acum biata femeie? Sufletul ei de mamă iubitoare și creștină virtuoaasă s'a cutremurat de gândul, că ar fi cu puțință, să i se smulgă cele trei odrasle cu forța dela sânul ei de mamă și să se pomenească dintr'odată lipsită de copilașii, cari erau singura mângâiere a văduviei sale. Ca un junghiu al morții a străbătut prin inima ei gândul acesta îngrozitor.

Primejdia era acum mare și anevoe se mai putea înlătura. Anastasia se hotărăște totuș a mai face o încercare. Dacă nu putea înlătura cu desăvârșire pericolul, ce amenință cu sfâșiere inima ei de mamă duioasă, cel puțin să-l mlecșoreze!

La 13 Septembrie 1816 înaintează către palatinul țării o nouă adresă, în care prin cuvinte simple, dar mișcătoare declară, că se va supune poruncii prea înalte și va pleca cu copiii la Mișcolț, numai să nu fie despărțită de dânsli. — Spune, că dânsa ca o femeie recunoscătoare a legilor, dar mamă iubitoare a copiilor săi și-a pus toată stăruința și a încercat toate mijloacele, ca să-și țină copiii în religia în care s'au născut. Dar acum după ce vede, că toate stăruințele și încercările ei au rămas zadarnice, iubirea de mamă o îndeamnă să se învoiască la orice, numai să poată rămânea lângă copiii săi, căci altfel ar muri de durerea, ce i-ar pricinui înstrăinarea lor. Se mângâie, că palatinul va fi așa de bun și milostiv, să înțeleagă durerea ei, căci copiii nu pot exista fără mama lor, și să-i încuviințeze această rugămintă, aplicând mijloace mai blânde și respingând pe cele aspre, cari nu sunt nici în conglăsuire cu legea, nici cu simțul omenesc, nici cu dreptul firii.

Tot atunci au dat și rudeniile Anastasiei, Gheorghes și Naum Muciu o declarație, în care promit, că nu vor mai cerca să împiedece creșterea ce era acum cu desăvârșire hotărâtă a se da acestor copii, în religia romano-catolică. Ei se obligă totodată că vor ajuta pe Anastasia cu bani, ca să poată îngriji însăși de hrana copiilor săi, dar pretind, ca copiii să nu fie duși la Agria, ci să rămână deocamdată în Pesta.

Sfatul țării (consiliul locuitor) hotărăște însă (în 17 Septembrie 1816) ca ei să nu rămână în Pesta, ci să meargă la Mișcolț sub grija preotului catolic local și sub controlul arhiepiscopului romano-catolic din Agria, dar mama lor să aibă dreptul a îngriji acasă de hrana și trebuințele lor.

Copiii ajung deci toți trei în mrejele catolicismului cuceritor, după cum eră planul arhiepiscopului Fi-

scher, și cum va fi fost, în niște clipe de sărăcie și slăbiciune, dorința tatălui lor.

Dar Anastasia ca o mamă înțeleaptă și vitează a știut să aibă asupra creșterii copiilor săi, — fiind împreună cu dânsii — o îngrijire statornică și cu mult mai hotărîtoare, decât s'o fi putut clătina rezultatul oricărei sforțări și măiestrii didactice a catolicilor, cunoscuți de altfel ca foarte iscusiți vânători de suflete. Mitropolitul Șaguna își aducea și la bătrânețe cu drag și recunoștință aminte, cum în copilărie, pe vremea când umbla el la școala catolicilor din Mișcolț, mamă-sa îl învăța acasă învățăturile sfintei noastre biserici strămoșești, și cum îl trimetea Dumineca și în zile de sărbători mai mari cu prescuri la biserica românească, pentru ridicarea căreia au ostenit și au jertfit amândoi bunicii lui și Evreta Șaguna și Mihail Muciu.

Așadară dorul de jertfire pentru biserică și neam, care avea să-și ajungă culmea în rodnică activitate bisericească și națională-politică a mitropolitului Șaguna, era adânc înrădăcinat în tradiția familială. Numai Naum a rătăcit dela calea cea bună și plină de virtute a înaintașilor.

Este cu atât mai mare meritul Anastasiei, care în împrejurări atât de grele și neprielnice a știut să-și apere copiii de a cădea în păcatul tatălui lor și a reușit a sădi în sufletele lor tinere, cu un rezultat atât de strălucit, credința și virtutea strămoșilor!

VIII.

Rezultatele bune ale creșterii religioase, de care a știut Anastasia să facă părtași pe copiii săi, n'au întârziat a se ivi la vreme. După ce a îndeplinit băiatul cel mare vârsta de 18 ani, s'a anunțat, că dânsul nu vrea să rămână credincios al bisericeii

romano-catolice, ci se întoarce la credința lui strămoșească, la cea ortodoxă.

În această afacere s'a trimis o comisiune care să cerceteze, ce motive îndeamnă pe tânărul Evreta a părăsi religia catolică, ori nu cumva îl silește la acest pas cineva dintre credincioșii bisericii ortodoxe. În raportul înaintat (la 28 Decembrie 1821) către palatinul țării comisia spune, că Evreta n'are nici un motiv deosebit de a părăsi credința catolică, ci rămâne în religia mamei sale, în care s'a născut, s'a botezat și a fost crescut; la aceasta îl îndeamnă mai ales amintirea binefacerilor mamei sale, cum și împrejurarea, că nu vrea să se lase înduplecat a mărturisi credința catolică; spre credința bisericii răsăritene nu l-au silit nimenea, ci numai propria lui convingere îl îndeamnă s'o prețuiască pe aceasta în inima sa mai mult.

Într'o hârtie scrisă ungurește (la 12 Ianuarie 1822) și adresată palatinului, Evreta declară din nou, că vrea să rămână în religia, în care s'a născut, căci deși a fost împărțășit de instrucție catolică, nu simte nici o aplicare pentru această religie. Nădăjduiește, că în viitor va fi cruțat de orice siluire în privința convingerilor sale religioase și cere sprijinul palatinului, ca să poată rămânea și pe mai departe în credința sa strămoșească.

În timpul acesta Evreta eră aplicat la neguțătorul sârb Dumitru Diamandy din Buda. Dregătoriale au mai încercat el: să-l mai sucească și să-l încurce. Dar văzând, că nu mai e nici un chip de a-l abate dela hotărîrea sa, sfatul țării, într'un raport către domnitor, își exprimă părerea, că ar fi bine să i se dea lui Evreta libertatea exercițiului religios. — Ceeace s'a și întâmplat la 26 Aprilie 1822 (Nr. 5486).

IX.

La 15 Noemvrie 1823 încearcă și sora lui Evreta, Ecaterina, a se întoarce la religia ortodoxă. Într'o scrisoare adresată din Mișcolț către protopopul catolic de acolo Barkoczy, spune, că nu de mult i s'ar fi dat prilej a se mărita după un om cu stare bună, dar acesta aflând nesiguranța și încurcăturile, în care a fost ea adusă în urma rătăcirii tatălui său Naum, s'a retras. De aceea voind ea să rămână în credința, în care s'a născut și apropiindu-se de vârsta de 18 ani, roagă pe protopopul a lua asupra-și instrucția obicinuită, de 6 săptămâni. Legile de pe atunci adevărate cereau, ca cine vrea să treacă dela religia romano-catolică la alta, să învețe 6 săptămâni temeiurile credinței dela un preot catolic și apoi să se supună unui examen, spre a dovedi, că le cunoaște pe toate, dar deși le cunoaște, nu vrea să le urmeze.

Protopopul a cercat s'o împiedece dela pasul acesta. De aceea se adresează și ea către palatinul țării și amintind cazul fratelui său Evreta, căruia i s'a îngăduit să rămână în legea strămoșească, nădăjduște că și ea se va putea împărtăși de milostivirea Maiestății Sale. De altfel nu tăgăduște aplicarea inimii sale de a rămânea în credința, în care s'a născut. Care va fi rezultatul examenului de 6 săptămâni? Se va vedea la urmă.

Statul țării a înaintat hârtia Ecaterinei la împăratul cu propunerea ca să fie respinsă, căci Ecaterina va împlini vârsta legală de 18 ani numai în 27 August 1824. Din Viena a și urmat în 23 Ianuarie 1824 o hotărîre în felul acesta. Cu 3 zile mai târziu vicarul general din Agria se adresează către palatinul cu o pără, în care arată, că Anastasia și rudeniile ei au încercat să înduplece pe Ecaterina, contrar declarației lor din 1816, cere deci,

ca aceștia să fie muștrați, iar Ecaterina, spre a o scăpa de astfel de încercări mai târziu, să fie dusă în Agria, iar bunicul să fie constrâns a plăti speșele de întreținere, spre a se da prin aceasta exemplul folositor și altora. Anastasia și Mihail au fost muștrați, dar Ecaterina a rămas tot în grija lor.

La 26 August 1824, deci cu o zi înainte de a implini 18 ani, Ecaterina înaintează din nou rugare către palatinul țării, sperând că acum, după ce motivul, pentru care a fost respinsă întâia ei rugare, a dispărut, i se va îngădui și ei libertatea de a-și mărturisi credința așa, cum o îndeamnă inima, după cea mai intimă convingere a ei.

Această rugare a Ecaterinei fu înaintată (la 31 August 1824) acum la împăratul cu propunerea de a se încuviința Ecaterinei instrucția religioasă de 6 săptămâni și examenul cerut.

Ecaterina începuse a lua instrucție dela parohul orașenesc din Mișcolț, baronul Barkoczy. Dar aceasta după câțva timp prelinde ca fata să fie luată dela mamă-sa și dusă în Agria, căci altfel toată instrucția lui va rămânea fără rezultat. Anastasia se împotrivește, scriind (la 7 Martie 1825) palatinului, că dânsa nu poate să-și lase fata sa frumoasă în grija altora, în cari nu se poate încrede, deși îi cinstește de altfel. Dar ca să înlătore orice bănuială, că dânsa ori rudenile ei ar încerca să abată pe Ecaterina dela religia catolică, are de gând s'o ducă la Pesta într'o mănăstire de călugărițe, să învețe acolo între femei dela catihetul Augustin Megele, fiind departe de oameni ortodocși, ca în chipul acesta să fie și mai vădit, că ea, Anastasia sau rudenile ei nu voesc să pună nici o piedică, nici să restrângă libertatea Ecaterinei.

În sfârșit la 11 Aprilie 1825 a început Ecaterina instrucția de 6 săptămâni. În ziua primă, după ce i

s'a explicat scopul acestei instrucțiuni, fiind întrebată, din ce motiv vrea să-și schimbe religia, Ecaterina a răspuns: „Eu nu vreau să-mi murdăresc apa din botez, m'am născut în legea grecească (adecă ortodoxă-răsăriteană) în aceeaș lege vreau să și mor. Dacă până acum am fost crescută în religia catolică și am urmat-o, la aceasta m'a silit porunca principelui; acestei porunci am fost datoare a mă supune. Acuma însă ca maioreană am scăpat de sub legea aceea și mi s'a dat voie să aleg pe cea grecească, doar numai în privința limbii ne deosebim de cea papistașă“.

După aceea i s'a spus, care este temelia de căpetenie a religiei, adecă Dumnezeu, și după ce i s'a explicat ființa și însușirile lui, punându-i-se întrebarea: Ce este Dumnezeu? Ecaterina a răspuns: „Înțeleg, ce este Dumnezeu, dar nu-l pot explica, nici însușirile n'u i le știu numără; nici să nu potfească cinstitul domn (adecă preotul examinator) ca eu să le învăț acestea și întreg catehismul din cuvânt în cuvânt, căci de așa ceva nu sunt în stare“.

La celelate întrebări, câte i s'au mai pus, 42 de toate, în fiecare zi o întrebare, a răspuns scurt sau simplu cu „nu știu!“

După terminarea examenului capelanul din Mișcolț, Gaspar Vezerle, îi dă un certificat (20 Maiu 1825) în care arată, că Ecaterina deși a trecut prin examenul cerut, a rămas totuș hotărîtă a urma învățăturile religiei ortodoxe, fiindcă așa îi dictează conștiința și îndemnul inimii sale. De aceea nu vrea să se abată dela felul de a se închina lui Dumnezeu întocmai ca și strămoșii săi nădăjduind, că fericirea cea vecinică a vieții viitoare o va găsi în religia, în care a fost născută și botezată.

Cu toate că certificatul acesta era atât de favorabil pentru cauza Ecaterinei, vicarul general din

Agria, Iosif Nováky a mai încercat totuși, încă odată, să împiedece trecerea ei în sânul bisericii ortodoxe. La 29 Iunie 1825 a scris palatinului, rugându-l să respingă cererea Ecaterinei, căci aceasta n'are nici un motiv de a părăsi religia romano-catolică decât doar speranța, că trecând la religia ortodoxă se va putea mărita mai repede.

Dacă s'ar împlini dorința Ecaterinei, scrie vicarul, această întâmplare ar fi păgubitoare pentru credința catolică. Consiliul locțiitor însă nu ține seamă de cererea aceasta a vicarului catolic, ci în raportul său, către rege (12 Iulie 1825) face propunerea, să i se dea și Ecaterinei libertatea exercițiului religios.

Prin hârtia din 9 Septembrie 1825 propunerea aceasta a consiliului locțiitor a fost confirmată și de regele Țării Ungurești.

Așadar, după lupte și stăruinți îndelungate este redată acum și Ecaterina bisericii ortodoxe și credinței sale strămoșești. Despre soarta de mai târziu a vieții sale, în lipsa de documente, nu se mai poate spune nimic sigur. Numele ei dispăre de aci încolo, din documente, pe când cu fratele ei, Evreta, care ajunge negustor cu stare bună și cu vază în Pesta ne întâlnim și mai târziu: la 18 Ianuarie 1848 îl vedem ajutorând pe fratele său, atunci vicar în Ardeal, cu suma de 1000 fl., iar într'o hârtie din 31 Maiu 1848 îl găsim iscălit ca deputat al orașului Pesta.

La 1849 însă nu mai trăia nici el nici Ecaterina. Aceasta se știe cu siguranță.

X.

Copilul cel mai mic, Anastasiu, care avea să devină mai târziu episcopul și mitropolitul Andrei și a cărui soartă ne interesează mai deaproape

își începu studiile elementare în școala grecească din Mișcolț, făcu apoi tot acolo și cursul secundar în gimnaziul catolic și-l termină la vârsta de 18 ani cu succes eminent în licenț cǎlugărilor piaristi din Pesta. În certificatul lui de încheiere a studiilor liceale se spune, că Anastasiu Șaguna e, după religie: romano-catolic, iar după națiune: Ungar, că a cercetat în mod cuviincios școala și biserica, că a obținut la studiul religiunii nota eminent, iar în limba maghiară, precum și „în litere și științe“ a fost al 17-lea eminent între 103 concșolari ai săi, dintre cari 32 erau eminenti.

Acest rezultat, atât de frumos, era chemat a îndemna pe cei ce se interesau de soarta bravului tânăr, îndeosebi pe bunul său protector Atanasie Grabovsky, care-i era acum ca un părinte, să nu cruțe nici o jertfă, ci să-l dea tot ajutorul necesar pentru continuarea studiilor. Ceeace se și întâmplă. După terminarea studiilor secundare Anastasiu urmează la „universitatea crățască“ din Pesta timp de trei ani cursul de filozofie și drepturi, făcând studii serioase, a căror temeinicie se resimte mai târziu, adeseori în scrierile lui, ca și în discursurile politice și în diferite acte, chiar și în cele oficiale.

Tocmai la începutul studiilor sale universitare a făcut și el pasul însemnat, pe care-l făcuse și frațele său Evreta și sora sa Ecaterina. Ca ascultător de filozofie în anul întâi, la 9 zile după ce a împlinit vârsta legală de 18 ani, s'a întors și el în sânul bisericii ortodoxe, dând o declarație foarte hotărâtă, în care spune, că studiind cu succes eminent în liceele catolice din Mișcolț și Pesta, și ocupându-se în mod sârguincios cu studiul religiunii, cunoaște din fir în păr temeiurile religiei romano-catolice; cu toate acestea convingerea intimă sau inspirația lui îl îndeamnă, să urmeze sfințele învățături ale bisericii ortodoxe. Dar fiindcă din studiul

religiunii a obținut nota eminent, se roagă a fi dispensat de obicinuitul examen de 6 săptămâni, prevăzut în lege, pe care în cazul de față îl află de prisos.

Această declarație o trimite pălatinului și consiliului locuitor al țării, însoțită de o hârtie, în care pe lângă motivele înșirate mai sus, amintește și împrejurarea, că dânsul a aparținut de fapt bisericii ortodoxe până la vârsta de 8 ani, până la anul 1816.

Consiliul locuitor a trimis o comisiune de 6 inși, să cerceteze cazul. Această comisiune raportează la 20 Februarie 1827, că înainte de toate au încercat cu tot dinadinsul să-l înduplece pe Anastasiu a rămânea și mai departe în religionea romano-catolică. Dar observând, că această stăruință nu are nici un rezultat, l-au luat cu asprime la întrebări, să afle, cine sau ce îl îndeamnă a se întoarce la legea grecească neunită, nu cumva niște promisiuni sau ademeniri din vre-o parte. Anastasiu a declarat înaintea acestei comisiuni, atât cu graiul cât și în scris, că dânsul nu se crede chemat a judeca, dacă religia ortodoxă este mai bună și mai mântuitoare, ori cea catolică, ci el are o singură dorință: să poată trăi și muri în religia, în care s'a născut. La această hotărîre nu l-a îndemnat nici un fel de silă sau promisiune din partea rudeților. Și de aceea roagă pe Maiestatea Sa cu cele mai umilite rugăciuni, să se milostivească a-i îngădui și lui să-și poată urma libertatea conștiinței fără nici o siluire.

Declarațiile lui Șaguna și raportul comisiunii de cercetare le înaintează consiliul locuitor la 1 Maiu 1827, regelui cu propunerea, că fiind Anastasiu Șaguna deplin orientat cu privire la învățăturile credinței catolice, să i se îngăduie și lui libertatea exercițiului religios, precum s'a îngăduit și fratelui său Evreta, fără a mai pretinde, să se supună obicinutei instrucții catolice de 6 săptămâni.

Din Viena s'a dat însă ordin (la 13 Iulie 1827), că înainte de a trece la religia ortodoxă, Anastasiu Șaguna să urmeze obicinuita instrucție catolică la vestitul orator și savant Augustin Popol și despre rezultatul acestei instrucții să se facă raport la timpul său.

Acest ordin îl comunică (la 8 August 1827) consiliul locțiitor senatului universitar și vicarului romano-catolic din Agra.

Instrucția aceasta s'a început în 5 Noemvrie și a durat până la 18 Decemvrie 1827. Ea ar fi trebuit făcută în prezența a cel puțin doi martori, dar profesorul Popol spune într'o declarație a sa din 23 Decemvrie 1827, că având a face cu un student universitar, n'a aflat necesar a mai chema și martori, ci a considerat cazul acesta ca fiind excepțional. Consiliul universitar aduce această împrejurare și la cunoștința palatinului prin hârtia sa din 4 Martie 1828.

În certificatul dat de Augustin Popol, la 27 Aprilie 1828, asupra acestui examen, se spune, că Șaguna a ascultat cu atenție și cu modestie, cum se cuvine unui student universitar, explicarea întregii învățături religioase, ceea ce însă nu l-a împiedecat a declara la sfârșitul celor 6 săptămâni, că dânsul vrea să rămână statornic *în religia mamei sale*, mai ales fiindcă e convins, că rămânând în această religie, care-și trage originea dela Christos, va dobândi fericirea vecinică.

Pe baza acestui certificat înaintează la 6 Maiu 1828, consiliul locțiitor raportul său către rege, propunând, ca precum s'a dat fratelui Evreta și surorii Ecaterina libertatea de a se întoarce la religia grecească neunită, tot astfel să i se dea și lui Anastasiu Șaguna voie a-și urma convingerea sa religioasă.

Regele a confirmat propunerea aceasta prin ho-

tărirea din 25 Iulie 1828, care s'a comunicat la 2 Septembrie 1828 prin consiliul locuitor, arhiepiscopului romano-catolic din Agria, consiliului universitar și comitatului Pesta, pentru a înștiința despre ea și pe cel în primul rând interesat, pe eminentul tânăr universitar Anastasiu Șaguna și pe cel mai de aproape ai săi.

XI.

Aici se curmă sbuciumarea familiară, care îngrozise atât de mult între anii 1814—1816 inima Anastasiei și o va fi neliniștit și mai târziu, în toată curgera celor 12 ani, cât timp și-a știut pe scumpul ei Anastasiu ca fiind, oficial, de altă lege decât dânsa.

Se cuvine să vestim cu toată stăruință meritul deosebit al acestei femei, pe care neamul românesc și sfânta noastră biserică strămoșească va trebui să o așeze de acum înainte în șirul celor mai luminoase icoane de femei și mame române, din trecut. Împreună cu a acestora și amintirea Anastasiei trebuie păstrată și cinstită cu sfințenie. Căci fără sufletul ei eroic, de veghe neadormită, fără îngrijirea ei de inger păzitor, e întrebare, dacă biserica română, ortodoxă din Ardeal ar fi putut să aibă între cârmuitorii săi un mitropolit ca Andrei Șaguna. S'ar fi putut prea lesne, să-l piardă pentru totdeauna, după ce cu sila fusese trecut din copilărie la catolicismul dominant, care timp de mai multe secole a luat Românilor ardeleni numeroși bărbați de valoare, le-a smuls destule talente, lăsându-i orfanți de ceice prin iscusința minții și prin mărimea inimii ar fi putut să dea traiului lor chinuit din trecut forma superioară a unei vieți sufletești mai avântate.

Ar fi fost pentru catolicism un câștig însemnat

de sigur, dar pentru biserica noastră strămoșească o nespasă pierdere; dacă o soarte vitregă ar fi voit să o lipsească de acest mare binefăcător, pe care catolicii voră să-l smulgă cu sila în persoana lui Șaguna. Și dacă ar fi lipsit lucrarea mântuitoare a acestui arhieru „puternic în faptă și în cuvânt“, cine ar mai fi putut „goni pe cei fără-delege, certându-i“, cine ar fi putut să adune „pe cei risipiți pieirii“, să-i organizeze și conducă la limanul izbăvirii? Anevoie s'ar fi putut afla altul, în stare să îndeplinească în mod atât de strălucit o chemare istorică, religioasă, culturală și politică așa de însemnată, cum a fost a mitropolitului Andrei Șaguna.

Amintirea recunoscătoare va trebui deci să pună icoana acestei mame credincioase și eroice, care a fost Anastasia Șaguna, alături ori chiar mai presus de a vestitei Doamne Despina, soția lui Neagoe Basarab. Căci dacă aceasta a fost creștină bună și mamă duioasă, tot asemenea era și Anastasia. Dacă legenda ne spune despre Despina, că sentimentul ei religios era atât de adânc și puternic, încât a fost în stare a se lipsi de po-doabele și scumpeturile sale, numai ca să vadă pusă sub acoperiș mănăstirea dela Argeș, în schimb despre Anastasia faptele ei și mărturiile istorice ne dau cea mai frumoasă și sigură dovadă, că și-a jertfit toată tihna vieții, și-a pus tot sufletul, ca să mântuiască pe sama bisericei ortodoxe române pe fiul său, care avea să înceapă și să ducă la bun sfârșit lucrarea de organizare și des-robire a acestei sfinte biserici și a credincioșilor ei, încătușați de veacuri.

XII.

Ziua de 29 Decembrie 1826, când a declarat Șaguna cu toată hotărârea dorința sa de a se în-

toarce în sânul bisericii strămoșești este tot atât de însemnată ca și ziua nașterii lui (20 Decembrie 1808).

De acum înainte soarta lui e aproape hotărîtă, schimbându-se spre bine și rămânând statornică în această întorsătură.

Rugăciunile neîntrerupte ale Anastasiei n'au rămas fără ascultare; pentru sufletele bune și evlavioase a lăsat Dumnezeu bucuria izbânzii. Tesătura itelor și a mrejelor viclene, ce întinseră din prunție ursitoare rele asupra copiilor ei, o vede acum căzând destrămată. În sufletul ei ușurat încep să răsără nădejdi mari, mai ales cu privire la viitorul talentatului său Anastasiu, nădejdi, pe cari acesta în mănoasa și strălucita sa carieră de mai târziu nu numai le-a împlinit, ci a și trecut, probabil, departe peste marginile lor. Căci ursitoarele bune, luându-l de acum în paza lor, au început a-i toarce cu iscusință firul vieții. Și l-au tors mereu și cu spor, până când acesta a început a se împleti și înmoda cu firele vieții noastre naționale-bisericești ca un fir roșu, menit să arate cărările de scăpare, pe care înaintând românimea ardeleană a izbutit să iasă din prăpastia întunecimei și sclaviei de veacuri și să-și îndrepte cărările spre un viitor mai bun, pe care după atâtea veacuri de patimi și a-supriri, îl merita cu prisosință. Și purtarea copiilor mai mari, a lui Evreta și a Ecaterinei mângăiau în măsură însemnată văduvia Anastasiei. Dar prima ei sălta de bucurie, când vedea din zi în zi deșteptăciunea, cuviința, ascultarea și sporul, ce îl făcea iubitul ei Anastasiu în învățăturile cele mai înalte și mai grele.

După terminarea studiilor universitare, în anul 1829, Anastasiu Șaguna, urmându-și îndemnul inimii, dar desigur ascultând și de sfatul mamei sale, plecă la Vârșeț, ca să învețe teologia, să se

față cu vremea slușitorul acelei biserici și credințe a lui Christos, pentru care s'a luptat cu sfântă îndărătnicie statornica sa mamă, Anastasia.

Aci fu primit în casa episcopului Maxim Manuilovici, care era și el Român de origine și cu bune sentimente românești. Studiile teologice le isprăvi repede și cu rezultat strălucit. Prin deșteptăciunea și frumoasele sale cunoștințe s'a distins atât de mult printre colegii și chiar profesorii săi, încât cum a isprăvit cursul teologic din Vârșeț, mitropolitul sârbesc de pe atunci, Ștefan Stratimirovici, îndată l-a și chemat ca profesor de teologie la Carloviț, unde pe lângă profesor avea să împlinească și slujba de secretar al mitropolitului.

Și din Vârșeț, ca și din Carloviț scria adeseori bunel sale mame, Anastasia, totdeauna în cuvinte pline de mângâiere, de dragoste și recunoștință filiască.

Tocmai când era de 25 de ani, — vârsta patimilor, — s'a hotărît să renunțe la plăcerile ispititoare, pe cari vleața le îmbie cu prisosință mai ales unui tânăr înzestrat cu atât de frumoase însușiri trupești și sufletești, cum eră Anastasiu Șaguna.

Ca să nu-l poată copleși valurile lumești, și „desmerdările cele grele de purtat“, ca să-și poată pune toate puterile în slujba cea sfântă a bisericii și a credinții strămoșesti, la 1 Noemvrie 1833 a intrat în cinul călugăresc, luându-și în călugărie numele de Andrei, adecă „întâi chematul“.

În pasul acesta însemnat l-au însoțit, pe lângă binecuvântarea mamei sale, credința puternică într'un ideal religios-național și convingerea, că numai pe această cale, renunțând adecă la plăcerile lumești trecătoare, va putea să îndeplinească chemarea cea sfântă a vieții sale.

De mare însemnătate este și numele, pe care Șaguna și l-a ales în călugărie.

Ceice se hotărăsc a face pasul acesta nu numai pentru a fi călugări și a rămânea, între zidurile vreunei mănăstiri, la adăpost de luptele și amărăciunile vieții sbuciumate, ci fiindcă se simt chemați, — ca tocmai în halna călugărească, îmbrăcați ca „cu zeaua dreptății și cu pavăza credinții“, — să pășească pe arena luptelor aprinse ale neamului și bisericii lor, nu vor lua la întâmplare orice nume călugăresc, ci își vor alege unul în legătură cu ținta vieții lor și care să arăte încâtva scopul acestei vieți.

Astfel socotim, că Șaguna — care în toate lucrările sale căuta mai ales legătură cu vechimea cea bună și frumoasă a vremurilor apostolești, — când și-a ales numele Andrei, se va fi gândit la apostolul cu acelaș nume, despre care spune tradiția că a propovăduit el, cel dintâi, cuvântul Evangheliei în aceste părți răsăritene, ajunse acum în stăpânirea neamului nostru.

Și sburând cu gândul pe aripa frumoaselor sale speranțe, tânărul de 25 de ani va fi întrezărit atunci, ca o licărire îndepărtată a viitorului, lumina de vrajă, ce avea să împodobească, odată și odată, în amintirea recunoscătoare a unui neam întreg acest nume de o îndoită însemnătate: creștinească și românească!

Evlavioasa Anastasia își simția acum inima plină de secerișul celei mai curate bucurii, văzând pe iubitul său fiu, călugărul Andrei închinat cu întreagă ființă și viața sa bisericeii strămoșești, pe seama căreia izbutise a-l mântui, prin lupte atât de grele pentru ea, dar frumoase și înălțătoare pentru toți ceice vor să înțeleagă eroismul și sfințenia lor.

La vârsta de 51 de ani, cu sufletul împăcat, se mută virtuosoasa Anastasia la cele vecinice și fi

înmormântată în ziua de 17 Ianuarie 1836 de vestitul preot Ioan Teodorovici în cimitirul „Kerepesi” din Pesta, în cripta familiei Grabovsky de Apadla, unde se sălășluiră mai târziu și rămășițele pământești ale lui Evreta și ale Ecaterinei.

Ca un fiu și frate recunoscător, episcopul Șaguna așeză, în anul 1849, la mormântul lor o cruce de piatră cu această frumoasă inscripție:

MULT IUBITEI SALE MAME
ANASTASIA

PREA PREȚUITULUI SĂU FRATE
EVRETA

ȘI DULCEI SALE SURORI
ECATERINA

RIDICĂ MONUMENTUL ACESTA Cluj

ANDREIU ȘAGUNA
EPISCOPUL ARDEALULUI
1849

A apărut:

„CALENDARUL GOSPODARILOR“

pe

— 1930 —

întocmit de:

I. SIMIONESCU

Profesor Universitar

Să se ceară din vreme dela:

„CARTEA ROMĂNEASCĂ“

București, B-dul Academiei 3

- No. 8. Sifilisul de *Dr. E. Gheorghiu.*
 " 9. Temeiul îmbunătățirii vitelor de *Th. Chitoi,*
 " 10. Votul obștesc de *A. Gorovei.*
 " 11. Creștera Porcilor de *C. Oescu.*
 " 12. Viermii de mătasă de *T. A. Bădărău.*
 " 13. Oftica sau tuberculoza de *Dr. E. Gheorghiu.*
 " 14. Pelagra de prof. *V. Babeș*
 " 15. Alegerea semințelor de *C. Lacrițianu.*
 " 16. Creșterea păsărilor de prof. *C. Moțaș.*
 " 17. Rătăcirile bolșeviste de *Maior I. Miha.*
 " 18. O stupină dintr'un roiu de *N. Nicolaescu.*
 " 19. Cum se întemeiază o vie de *D. M. Cădere.*
 " 20. Răsadnița și plantele din răsad de *V. Sadoveanu.*
 " 21. Lehuzia de *Dr. E. Gheorghiu.*
 " 22. Meșteșugul vopsitului cu burueni de *Art. Gorovei.*
 " 23. Cum orbim de *I. Glăvan.*
 " 24. Păstrarea carnei de porc de *G. Gheorghiu.*
 " 25. Calul de prof. *E. Udrischi.*
 " 26. Doctorul în casă de *Dr. O. Apostol.*
 " 27. Cum trebuie să ne hrănim de *E. Severin.*
 " 28. Lămurirea legii dărilor de *Iuliu Pascu.*
 " 29. Beția de *Dr. Emil Gheorghiu.*
 " 30. Lămurirea Constituției de *Artur Gorovei.*
 " 31. Boale parazitare la animale, care trec la om de *C. Moțaș.*
 " 32. Folosiște nesocotite în gospodărie de *I. Simionescu.*
 " 33. Mama și copilul, de *Dr. M. Manicativă.*
 " 34. Indrumări spre sănătate, de *Dr. I. Bordea.*
 " 35. Despre hrană, de *Dr. I. Bordea.*
 " 36. Omul și societatea de *Al. Giuglea.*
 " 37. Bucătăria sătenței de *Maria Col. Dobrescu.*
 " 38. Sfecla de Zahăr de *C. Lacrițianu.*
 " 39. Ingrășarea pământului de *I. M. Dobrescu.*
 " 40. Friguri de baltă de *T. Dumitrescu.*
 " 41. Banul de *A. Giuglea.*
 " 42. Sfaturi practice de *Ing. A. Schorr.*
 " 43. Lămurirea Calendarului de *A. Giuglea.*
 " 44. Conjunctivita granuloasă de *Dr. I. Glăvan.*
 " 45. Burueni de leac de *A. Volanschi.*
 " 46. Sfaturi casnice de *Maica Raluca.*
 " 47. Cultura tomatelor de *I. Isvoranu.*
 " 48. Rețete pentru gospodine de *Maica Raluca.*
 " 49. Lingoarea de *T. Dumitrescu.*
 " 50. Blenoragia sau sculamentul de *Dr. N. Ioan.*
 " 51. Practica agricolă de *A. Bejenariu.*
 " 52. Apa de băut de *Dr. I. Bălțeanu.*
 " 53. Tifosul Exantematic de *Dr. Tudor Dumitrescu.*
 " 54. Boalele animalelor de *I. Popu Câmpeanu.*
 " 55. Lucrări din pănușile de porumb de *Titus G. Mincă.*
 " 56. Cartoful de *I. Popu Câmpeanu.*

Seria C. „Din lumea largă“.

- No. 1. Ucraina de *G. Năstase.*
 " 2. Cehoslovacia de *I. Simionescu.*
 " 3. Munții Apuseni de *M. David.*
 " 4. Finlanda de *I. Simionescu.*

- No. 5. Bucovina de *I. Simionescu.*
 " 6. Basarabia de *G. Năstase.*
 " 7. Dobrogea de *C. Brătescu.*
 " 8. În spre polul sud de *I. Simionescu.*
 " 9. Olanda de *Ap. D. Culea.*
 " 10. Viața în adâncul mărilor de *C. Molăș.*
 " 11.—12. A. Șaguna de *I. Lupaș.*
 " 13. Către Everest de *I. Simionescu.*
 " 14. Românii de peste Nistru de *V. Harea.*
 " 15. Ardealul de *I. Simionescu.*
 " 16. Lituania de *G. Năstase.*
 " 17. Câmpia Transilvaniei de *Ion Popu-Câmpeanu.*
 " 18. Moldova de *I. Simionescu.*
 " 19. Românii din Ungaria de *I. Georgescu.*
 " 20. Jud. Turda-Arieș de *I. Mureșeanu.*
 " 21. Țara Hațegului de *Gavril Todica.*
 " 22. Sp. C. Haret de *I. Simionescu.*
 " 23. Danemarca de *Magda D. Nicolaescu.*
 " 24. N. Milescu în China de *I. Simionescu.*
 " 25. Cetățile moldovenești de pe Nistru de *Apostol D. Culea.*
 " 26. Românii din Bulgaria de *Em. Bucușa.*
 " 27. Valea Jiului din Ardeal de *P. Hossu Longin.*
 " 28. Țara Bârsei de *G. Orghidan.*
 " 29. Vechiul ținut al Sucevei de *V. Ciurea.*
 " 30. Macedo-Românii de *Tache Papahagi.*
 " 31. Românii din Banatul Jugoslav de *Pr. Bizerea.*
 " 32. Coasta de Azur de *I. Simionescu.*
 " 33. Elveția de *Traian G. Zaharia.*
 " 34. Maramureșul de *Gh. Vornicursity Library Cluj*
 " 35. Austria de *I. Simionescu.*
 " 36. Belgia de *Traian Gh. Zaharia.*
 " 37. Afganistanul de *I. Simionescu.*
 " 38. Anastasia Șaguna de *Dr. I. Lupaș.*

Seria D. „Știință aplicată“

- No. 1. Fabricarea săpunului de *A. Schorr.*
 " 2. Motorul Diesel de *Ing. Casetti.*
 " 3. Industria Parfumului de *E. Severin.*
 " 4.—5. Aerul lichid de *Ilie Matei.*
 " 6. Industria A: otului de *L. Caton.*
 " 7.—9. Locomotiva de *Ing. Casetti.*
 " 10. Aeroplanul de *Dr. V. Anastasiu.*
 " 11. Baloane și Dirijabile de *C. Mihăilescu.*
 " 12. Betonul armat de *Ing. N. Ganea.*
 " 13. Gări și trenuri de *G. Șadbei.*
 " 14. Instalarea unei sonerii electrice de *Stel. C. Ionescu.*
 " 15. Aparat de Radiofonie de *Lt. M. Zapan.*
 " 16. Tiparul de *V. Romanescu.*
 " 17. Ce se scoate din cărbuni de *C. V. Gheorghiu.*
 " 18. Industria materiilor colorante de *G. A. Florea.*
 " 19. Fotografia de *Locot. M. Zapan.*
 " 20. Industria Zahărului de *G. I. Baboianu.*
 " 21. Șase montaje de radio de *Locot. M. Zapan.*
 " 22. Cinematografia de *Locot. M. Zapan.*
 " 23. Automobilul de Căpit. de aviație *Pantazi M.*
 " 24. Fabricarea Sticlei de *G. A. Florea.*
 " 25. Gazele asfixiante de *Lt. M. Zapan.*